

Sanering nertsenhoudery in Nederland: een actualisatie

Willy Baltussen
Hennie van der Veen

November 2008
LEI-nota 08-020
Projectnummer 31488
LEI Wageningen UR, Den Haag

Inhoud

	Woord vooraf	3
1	Inleiding	4
	1.1 Inleiding en doel	4
	1.2 Gestelde vragen	4
	1.3 Methodiek en bronnen	5
2	Resultaten	6
	2.1 Update gegevens nertsenbedrijven voor jaren 2007 en 2008	6
	2.2 Hoogte welzijnsinvesteringen voor periode 2008-2014	8
	2.3 Vermogensschade	9
	2.4 Sloopkosten nertsenbedrijf	11
	2.5 Pensioenvoorziening nertsenhouders	12
	2.6 Overdracht van bedrijven binnen de familie en op de vrije markt	13
	2.7 Nederlandse nertsenhouders in het buitenland	13
3	Conclusies	14
	Literatuur	17
	Bijlagen	
	1 Uitgezette enquête onder alle nertsenhouders	18
	2 Gehanteerde uitgangspunten en berekening van de schade voor sanering van de nertsenhouderij	21
	3 Pensioenschade voor nertsenhouders	25

Woord vooraf

Op 9 oktober 2008 is in de Tweede kamer een discussie gevoerd over het initiatiefwetsvoorstel pelsdierhouderij. Tijdens deze discussie zijn diverse vragen gesteld aan de Minister van LNV. De Minister heeft tijdens deze gelegenheid toegezegd dat het LEI-rapport *Economische verkenning van sanering van de nertsenhoudery in Nederland* uit 2007 geactualiseerd zal worden.

Deze notitie bevat de gevraagde actualisatie. Enkele beperkingen van het onderzoek zijn dat het in korte tijd uitgevoerd moest worden en dat de definitieve gegevens van de Meitelling 2008 nog niet beschikbaar zijn. De poging om via het Kadaster informatie te verkrijgen over de verkoopbedragen van nertsbedrijven heeft niet tot resultaat geleid.

Prof.dr ir. R.B.M. Huirne
Algemeen Directeur LEI Wageningen UR

1 Inleiding

1.1 Inleiding en doel

De aanleiding voor de actualisatie van het rapport *Economische verkenning van sanering van de nertsenhouderij in Nederland* (Baltussen, et al., 2007) vormde de discussie in de Tweede Kamer op 9 oktober 2008. Door leden van de Tweede Kamer zijn vragen gesteld aan de indieners van het initiatiefwetsvoorstel en aan de minister van Landbouw. De minister heeft de Tweede Kamer toegezegd op korte termijn het rapport uit 2007 te laten actualiseren.

In paragraaf 1.2 zijn de gestelde onderzoeksvragen aan het LEI vermeld zoals genoemd in de brief van de minister van LNV aan de voorzitter van de Tweede kamer der Staten Generaal van 20 oktober. Deze notitie beperkt zich tot de gestelde vragen. Voor meer achtergrondinformatie over de nertsenhouderij wordt verwezen naar het eerdergenoemde LEI-rapport uit 2007. In deze actualisatie wordt geen aandacht besteed aan de toeleverende industrie en verwerkende industrie.

1.2 Gestelde vragen

In de bijlage van de brief van de minister van LNV aan de voorzitter van de Tweede Kamer zijn de volgende onderzoeksvragen aan het LEI gesteld:

- a) Update de volgende tabellen, waarbij de jaren 2007 en 2008 (indien beschikbaar) toegevoegd worden op basis van de oorspronkelijke uitgangspunten:
 - a. Tabel 2.1. Kenmerken van de nertsenhouderij in Nederland.
 - b. Tabel 2.2. Arbeidskrachten op bedrijven met nertsen naar leeftijd oudste bedrijfshoofd in 2005.
 - c. Tabel 2.3. Het aantal bedrijven, het aantal nertsen en een schatting van aantal nertsen gehuisvest in welzijnsvriendelijke stallen in de periode 2003-2007.
 - d. Tabel 3.1. Investeringen (in miljoen euro) in de nertsenhouderij in de periode 2003-2007 (exclusief vervangingsinvesteringen).
- b) Hoe hoog zijn de investeringen die ondernemers moeten maken om in de periode 2008-2014 te kunnen voldoen aan de PPE-verordening, uitgaande van de omvang van de sector op 17 januari 2008? De berekening vindt plaats op basis van bestaande uitgangspunten.
- c) Bepaal de hoogte van de restwaarde aan het eind van de overgangstermijn, rekening houdend met de verschillende onderdelen en levensduren van de sheds, zoals gedefinieerd in bijlage 1 van het huidige rapport.
- d) Hoeveel draagt de waarde van het nertsenbedrijf bij aan de pensioenvoorziening van de oudere ondernemer die in de overgangstermijn de pensioengerechtigde leeftijd behaalt? Deze vraag wordt in een aantal subvragen uiteen gehaald, zodat een goed beeld kan worden verkregen van de waarde van nertsenbedrijven. Daarbij wordt aandacht besteed aan het verschil van overdrachten tussen generaties en overdrachten via de markt.
- e) In de marktwaarde van een nertsenbedrijf wordt naast een waarde voor de activa ook een waarde ingerekend voor het recht van het produceren van nertsen. Gezien de hoge winsten die in de sector behaald worden, zal dit recht (een immaterieel actief) een grote marktwaarde vertegenwoordigen. Ondernemers die in de overgangstermijn van 10 jaar pensioneren verliezen een deel van de waarde van het bedrijf die voor de pensioenvoorziening gebruikt zou kunnen worden. Op basis van gegevens uit de landbouwtelling wordt de gemiddelde omvang van de bedrijven van ondernemers tussen de 55 en 64 jaar bepaald. Samen met gegevens over de waarde van de activa en de winsten die behaald worden per dier wordt een inschatting van de waardedaling van zowel de activa als de immateriële activa gemaakt.
- f) Wat is de gemiddelde waarde van de landbouwgrond in de gebieden waar nertsen worden gehouden en hoeveel grond hebben nertsenhouders gemiddeld in eigendom?

- g) Hebben er sinds 2003 verkopen van nertsenbedrijven plaatsgevonden? Van de verkopen wordt door middel van enquêtevragen het volgende geïnventariseerd:
 - a. Was het een verkoop in verband met bedrijfsoverdracht, of een verkoop aan derde(n)?
 - b. Wat was de omvang van de aangekochte teven en in hectares?
 - c. Wat was de transactieprijs die betaald is?
- h) Hoeveel jonge ondernemers hebben sinds 2003 een bedrijf overgenomen?
- i) Wat bedragen de kosten bij geleidelijke afbouw van de sector bij overgangstermijnen tussen de 10 en 15 jaar? In de kosten worden opgenomen inkomensschade, vermogensschade (van materiele activa) en kosten van sloopkosten.
- j) Hoeveel Nederlandse nertsenhouders zijn sinds 2003 in het buitenland een bedrijf begonnen?
- k) Hoeveel bedragen de sloopkosten van de nertsenbedrijven in 2018? Uitgangspunt bij de berekeningen zijn de sloopkosten per locatie, zoals genoemd in het bovenstaande rapport.

Bij de beantwoording van de vragen in hoofdstuk 2 is een aantal vragen samengenomen omdat ze sterk verband met elkaar houden. In het hoofdstuk conclusies zijn alle bovenvermelde vragen herhaald en is het antwoord vermeld. De toelichting op het antwoord staat dus in hoofdstuk 2.

1.3 Methodiek en bronnen

Voor de beantwoording van de vragen zijn vier primaire bronnen gebruikt naast de literatuur zoals bijvoorbeeld KWIN 2008-2009 (2008):

- a) Een enquête onder alle nertsenhouders in Nederland (zie bijlage 1). Aan 165 nertsenhouders is een enquête verzonden met het verzoek om deze schriftelijk of via internet in te vullen. Er zijn 142 enquêtes ingevuld door de nertsenhouders per 3 november 2008. Ontvangen enquêtes (9 stuks) na 3 november konden niet meer worden verwerkt.
- b) Meitellingsgegevens 2008. De voorlopige resultaten van de Meitelling 2008 zijn op 24 oktober 2008 door het LEI van CBS ontvangen. Een aantal gegevens is nog niet gecontroleerd en dus ook niet beschikbaar voor dit onderzoek.
- c) Via de Meitelling en het Kadaster zijn de verkoopbedragen van nertsenbedrijven vanaf 2000 opgevraagd. Het is in de korte tijd niet gelukt de gewenste verkoopbedragen van nertsenbedrijven beschikbaar te krijgen.
- d) Aan 6 erkende sloopbedrijven is gevraagd om aan de hand van een bouwtekening van een modern nertsenbedrijf met 4.000 teven een schatting te maken van de sloopkosten. Van 4 bedrijven is een offerte ontvangen.

Daarnaast is algemene informatie over de nertsenhoudery ontvangen van de Nederlandse Federatie van Edelpelsdierhouders (NFE). Ten aanzien van de overige uitgangspunten en de berekeningswijze is op verzoek van LNV uitgegaan van het onderzoek in 2007 (zie Baltussen et al, 2007).

Bij de beantwoording van de vragen in Hoofdstuk 2 is telkens vermeld welke bronnen zijn gebruikt.

2 Resultaten

Dit hoofdstuk bevat de resultaten van het onderzoek, gerubriceerd naar de gestelde vragen.

2.1 Update gegevens nertsenbedrijven voor jaren 2007 en 2008

Tabel 2.1		Kenmerken van de nertsenhouderij in Nederland				
	2004	2005	2006	2007	2008	
aantal nge per bedrijf	195	233	247			
waarvan nertsen (%)	94	92	91			
aantal bedrijven met nertsen	173	170	163	164	164	
bedrijven met bedrijfshoofd > 50 jaar (%)	31	28	27		41	
waarvan met opvolger (%)	35	40	39		79	
gem. leeftijd oudste bedrijfshoofd	50,0	50,2	49,2	49,0	49,5	
- <35 jaar (%)	5	4	5		5	
- 35-45 jaar (%)	28	31	33		25	
- 45-55 jaar (%)	36	36	39		44	
- >55 jaar (%)	31	30	23		25	
Nertsen (aantal moederdieren)	631.729	691.862	684.017	802.853	842.664	
hokcapaciteit pelsdieren incl. jonge dieren	3.677.730	3.965.349	4.539.928	5.285.008	5.674.313	
a) Cijfers van 2008 zijn voorlopig; deel van de gegevens (nge; bedrijfsopvolging) is niet beschikbaar. Bron Landbouwtelling, bewerking LEI, cursieve en vetgedrukte cijfers komen uit de enquête 2008 onder nertsenhouders						

Uit **tabel 2.1** blijkt:

Het aantal bedrijven met nertsen is nauwelijks veranderd in de tijd.

Het aantal nertsen in Nederland is gestegen van 630.000 in 2004 tot 840.000 in 2008 (volgens de Meitelling; volgens de enquête (opgave ondernemers) zijn er ruim 940.000 moederdieren (teven) in Nederland).

De opvolgingssituatie onder de nertsenhouders is in positieve zin verbeterd (van 35% in 2004 naar 79% in 2008). De gunstige economische situatie in de nertsenhouderij zal hier sterk aan bijgedragen hebben. Dit cijfer is wel betrouwbaar. De potentiële bedrijfsopvolger is in veel gevallen al een van de bedrijfshoofden. Een check van deze gegevens met de Meitelling is niet mogelijk omdat deze cijfers nog niet beschikbaar zijn. Bij vergelijking in de tijd dient men er rekening mee te houden dat de gebruikte bronnen (Meitelling en de enquête) verschillen.

Tabel 2.2a Arbeidskrachten op bedrijven met nertsen ingedeeld naar leeftijd oudste bedrijfshoofd in 2007

	<45 jaar	45-55 jaar	55-64 jaar	>65 jaar	totaal
aantal bedrijven met nertsen	56	70	25	13	164
gem. leeftijd oudste bedrijfshoofd	39	49	58	69	49
aantal nertsen per bedrijf	5.327	4.987	4.159	3.958	4.895
aantal nertsen (moederdieren)	298.325	349.102	103.976	51.450	802.853
hokcapaciteit pelsdieren inclusief jonge dieren	2.012.962	2.256.737	692.924	322.385	5.285.008
aantal arbeidskrachten totaal/bedrijf	3,8	3,6	3,3	3,8	3,6
aantal arbeidskrachten gezin/bedrijf	1,6	1,7	1,5	2,0	1,6
aantal arbeidskrachten vreemd personeel/bedrijf	2,2	1,9	1,8	1,8	2,0
aantal aje ¹ totaal/bedrijf	3,9	3,7	2,9	2,9	3,6
aantal aje ¹ bedrijfshoofden/bedrijf	1,0	0,9	1,0	0,8	0,9
aantal aje ¹ overige gezinsleden/bedrijf	0,4	0,5	0,4	0,6	0,5
aantal aje ¹ vreemd personeel/bedrijf	2,5	2,3	1,5	1,5	2,2
opp. cultuurgrond in ha./per bedrijf	6.0	7.7	1.3	4.9	5.9

¹ arbeidsjaareenheden
Bron: Landbouwtelling 2007, bewerking LEI.

Tabel 2.2b Arbeidskrachten op bedrijven met nertsen ingedeeld naar leeftijd oudste bedrijfshoofd in 2008

	<45 jaar	45-55 jaar	55-64 jaar	<45 jaar	totaal
aantal bedrijven met nertsen	53	68	30	13	164
gem. Leeftijd oudste bedrijfshoofd	40	49	58	70	49,5
aantal nertsen per bedrijf	5.559	5.638	3.830	4.158	5.138
aantal nertsen (moederdieren)	294.606	383.356	110.644	54.058	842.664
hokcapaciteit pelsdieren inclusief jonge dieren	1.933.251	2.613.343	764.369	363.350	5.674.313
aantal arbeidskrachten totaal/bedrijf	3,8	3,9	3,6	3,2	3,8
aantal arbeidskrachten gezin/bedrijf	1,5	1,6	1,6	1,8	1,6
aantal arbeidskrachten vreemd personeel/bedrijf	2,3	2,3	2,0	1,4	2,2
aantal aje ¹ totaal/bedrijf	3,9	4,3	3,2	2,5	3,8
aantal aje ¹ bedrijfshoofden/bedrijf	1,0	1,0	0,9	0,8	0,9
aantal aje ¹ overige gezinsleden/bedrijf	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4
aantal aje ¹ vreemd personeel/bedrijf	2,5	2,9	1,9	1,2	2,5
opp. cultuurgrond (in ha.) / per bedrijf	5.7	5.8	6.5	7.7	6.0

¹ arbeidsjaareenheden
Bron: Landbouwtelling 2008, bewerking LEI; voorlopige cijfers.

Uit **tabel 2.2** blijkt dat:

- het aantal personen dat volledig werkzaam is op de nertsenbedrijven, is toegenomen is van 544 in 2005 (zie tabel 2.2 in Baltussen et al., 2007) naar 590 in 2007 en 623 in 2008. Deze toename kan verklaard worden uit de toename van het aantal nertsen dat gehouden wordt.
- jongere ondernemers (jonger dan 45 jaar) de hoogste aantallen nertsen per bedrijf houden. De ondernemers ouder dan 65 jaar houden de laagste aantallen nertsen per bedrijf.
- op de bedrijven waar het oudste bedrijfshoofd jonger is dan 55 jaar in 2007 en 2008 81% van de nertsen wordt gehouden. Op bedrijven waar het oudste bedrijfshoofd ouder is dan 64 jaar is dit aandeel 6 %. De overige 13% van de nertsen wordt gehouden op bedrijven waarvan het oudste bedrijfshoofd tussen de 55 en 65 jaar oud is.

Tabel 2.3 Aantal bedrijven, aantal nertsen en schatting van aantal nertsen gehuisvest in welzijns-vriendelijke stallen in de periode 2003-2008			
Jaar	Aantal bedrijven	Aantal nertsen (in 1.000) a)	Schatting van het aantal nertsen in welzijns-vriendelijke stallen (in 1.000) b)
2003	183	613	0
2004	183	632	57
2005	180	692	237
2006	176	723	330
2007	168	803	411
2008	164	842	437

a) getal in 2006 wijkt af van Landbouwtelling 2006 (zie tabel 2.1).
b) Informatie verkregen van PVE over periode 2003-2007; voor 2008 berekend op basis van enquête onder nertsenhouders

Uit **tabel 2.3** blijkt:

- dat het percentage nertsen gehouden in welzijnsvriendelijke stallen volgens de PPE-verordening in de tijd toeneemt. Dit lijkt vooral een gevolg van de uitbreiding en nauwelijks een effect van vervanging van bestaande kooien door meer welzijnsvriendelijke kooien. Omdat de bronnen verschillen is enige voorzichtigheid bij de interpretatie gewenst.

Tabel 3.1 Investerings (in miljoen euro) in de nertsenhouderij in de periode 2003-2008			
Type investering	Periode 2003-2006 a)		Periode 2003-2008 b)
Uitbreidingsinvestering	52,6		32
Welzijninvestering	24,7		43
Vervangingsinvestering	Niet beschikbaar		81
Totaal (exclusief vervangingsinvestering)	77,3		75
Totaal (inclusief vervangingsinvestering)	Niet beschikbaar		156

a) Bron: 2003-2006: berekeningen LEI op basis van aantal uitgangspunten;
b) Bron: enquête onder nertsenhouders; omdat niet alle nertsenhouders tijdens de enquête hebben ingeleverd leidt dit tot een onderschatting van het totale bedrag.

Uit **tabel 3.1** blijkt:

- dat het totaalbedrag aan uitbreidingsinvesteringen en welzijninvesteringen opgegeven door de nertsenhouderij niet sterk verschilt met de schattingen gemaakt in 2007. Veel nertsenhouders lijken een deel van de uitbreidingsinvestering te scharen onder de welzijninvestering. Een indicatie is dat normatief gezien de uitbreiding van de nertsenhouderij met 200.000 teven tussen 2004 en 2008 (zie tabel 2.1) gepaard gaat met een investering van 42 tot 65 miljoen euro (afhankelijk van de gekozen bedrijfsuitrusting), wat 1,25 tot 2 keer zo hoog is als het bedrag dat door de nertsenhouders is aangegeven.

2.2 Hoogte welzijninvesteringen voor periode 2008-2014

Volgens de opgave van de nertsenhouders zijn er anno 2008 437.000 (=52%) van de ruim 840.000 teven gehuisvest in welzijnvriendelijke stallen (zie ook tabel 2.3). Volgens de enquêtes worden er ruim 940.000 teven gehouden (10% meer dan volgens de Meitelling). Voor de consistentie is in de berekeningen uitgegaan van de gegevens in de Meitelling. Een verklaring voor dit verschil kan zijn dat bij de invulling van de Meitelling de aantallen iets lager zijn vermeld (afrondding naar beneden) en dat bij de invulling van de enquêtes de gegevens naar boven zijn afgerond. Dit zou betekenen dat voor 48% (=405.000 teven) aanpassingen noodzakelijk zijn om aan de PPE verordening te voldoen. Uitgaande van een investering van 90 euro per teef (zie paragraaf 3.4 in Baltussen et al., 2007) bedraagt de investering op sectorniveau nog bijna 36,5 miljoen euro.

2.3 Vermogensschade

2.3.1 Inleiding

Bij het berekenen van de vermogensschade wordt een aantal bestanddelen onderscheiden:

- de huidige waarde van de onroerende goederen: dit geeft een indicatie van de vermogensschade bij direct afschaffen. Bij het direct afschaffen zal de waarde van de onroerende goederen, met uitzondering van de gronden, tot nihil zakken (paragraaf 2.3.2).
- restwaarde vaste activa na een overgangstermijn van 10 tot 15 jaar: dit geeft een indicatie van de restwaarde indien er een overgangstermijn van 10 tot 15 jaar wordt gehanteerd. In de tussentijdse periode zal er weinig tot niets meer geïnvesteerd worden, waardoor de boekwaarde geleidelijk afneemt (paragraaf 2.3.3).
- sloopkosten (paragraaf 2.3.4).

2.3.2 Huidige waarde vaste activa (grond en gebouwen)

Uit de Grondprijmonitor 2007 van Dienst Landelijk Gebied (2008) blijkt dat de grondprijs voor cultuurgrond in Noord-Limburg, Noord Brabant, rivierengebied en West-Veluwe 42.000 euro per ha bedraagt (tabel groen). Volgens informatie van de DLG bedraagt de prijs voor een bouwkaavel in de zogenaamde landbouwontwikkelingsgebieden in Noord-Brabant 100.000 tot 120.000 euro per ha. In de berekeningen is uitgegaan van 110.000 euro per ha.

Uit de Meitelling blijkt dat het aantal ha cultuurgrond per bedrijf 6 ha is (zie tabel 2.2). Verder is verondersteld dat per 4.000 nertsen 1 ha bouwkaavel aanwezig is. De totale waarde van grond voor het gemiddelde nertsenbedrijf komt daarmee op $6 \text{ ha cultuurgrond} * 42.000 + 5150/4000 * 110.000 = 393.650$ euro (zie tabel 2.4). De boekwaarde van de stal, inventaris en werktuigen zijn geschat op respectievelijk circa 570.000, 283.000 en 131.000 euro. Opgeteld levert dit een bedrag van 984.000 euro.

Tabel 2.4:	Totale huidige waarde van een gemiddeld nertsenbedrijf uitgesplitst naar categorie vaste activa	
Waarde cultuurgrond	252.000	
Waarde bouwkaavel	141.650	
Totale waarde van cultuurgrond en bouwkaavel		393.650
Boekwaarde stal ¹	569.054	
Boekwaarde inventaris a)	282.797	
Werktuigen b)	131.325	
Totale waarde van stal, inventaris en werktuigen		983.176
Totale waarde vaste activa gemiddeld nertsenbedrijf		1.376.826
a)Boekwaarde stal en inventaris geschat op 64% van de nieuwwaarde.		
b) Boekwaardewerktuigen geschat op 50% van nieuwwaarde.		

2.3.3 Restwaarde vaste activa na overgangperiode

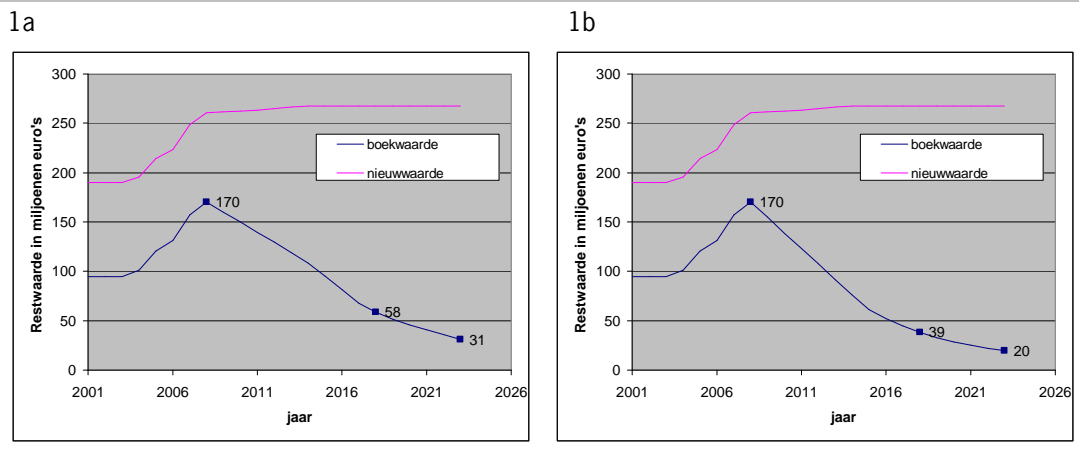
In figuur 1a en 1b is het verloop van de boekwaarde van gebouwen, inventaris en werktuigen weergegeven van alle nertsenbedrijven. Hierbij zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd redenerend vanuit normaal ondernemersgedrag:

- gebouwen: vanaf 2009 geen vervangingsinvesteringen, wel hoger groot onderhoud;
- gegalvaniseerde kooien: hierin wordt tot en met 2014 in geïnvesteerd om te voldoen aan welzijnseisen volgens de PPE-verordening;

- roestvrijstalen kooien: hierin wordt vanaf 2009 niet meer geïnvesteerd. Er wordt extra in gegalvaniseerde kooien geïnvesteerd tot en met 2014. Gegalvaniseerde kooien zijn goedkoper dan roestvrijstalen kooien;
- Vanaf 2015 neemt zowel voor de roestvrijstalen kooien als de gegalvaniseerde kooien het groot onderhoud toe:
 - werktuigen: vanaf 2009 geen vervangingsinvesteringen, maar groot onderhoud;
 - aantal teven is constant gehouden vanaf 2008.

Voor groot onderhoud zijn twee veronderstelling gedaan die resulteren in de verschillen tussen figuur 1a en 1b. In figuur 1a is verondersteld dat de hoogte van het bedrag van groot onderhoud de helft is van de afschrijvingen. In figuur 1b is verondersteld dat dit bedrag voor groot onderhoud een kwart bedraagt van de afschrijvingen. Groot onderhoud wordt uitgevoerd om de productie op normale wijze voort te kunnen zetten zonder dat de complete stallen of inventaris vervangen wordt. Het vervangen van bijvoorbeeld de slechte kooien of het repareren van kooien zien we als groot onderhoud terwijl vervanging vaak betekent dat alle kooien in een stal gelijktijdig vervangen worden.

Figuur 1a en 1b Verloop van de boekwaarde en nieuwwaarde van gebouwen, inventaris en werktuigen (dus exclusief grond) gegeven de gehanteerde uitgangspunten vermeld in paragraaf 2.3.3. In figuur 1a bestaat het groot onderhoud uit de helft van de afschrijvingen en in figuur 1b uit een kwart van de afschrijvingen.

Na een overgangperiode van 10 jaar (2018) bedraagt de restwaarde respectievelijk 58 en 39 miljoen euro (zie figuur 1a en 1b.). 5 jaar later, in 2023, is deze waarde gedaald naar 31 en 20 miljoen euro. Deze vermogensontwikkeling is vrijwel lineair zodat aangenomen kan worden dat het bedrag jaarlijks met 4 à 5 miljoen euro afneemt.

Gemiddeld per bedrijf is de restwaarde in 2018 356.000 euro (€ 58 mln./164 bedrijven) en in 2023 190.000 euro (€ 31 mln./164 bedrijven) als uitgegaan wordt van de helft van de afschrijvingen als groot onderhoud.

Samengevat:

Tabel 2.5: Verloop van de restwaarde van de vaste activa (in miljoen euro) in de periode 2018-2023 indien groot onderhoud de helft en een kwart van de afschrijvingen bedraagt (boekwaarde in 2008 is 170 miljoen euro)

Jaar	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Groot onderhoud is helft van afschrijving	58	53	47	42	36	31
Groot onderhoud is kwart van de afschrijving	39	35	31	27	23	20

2.3.4 Sloopkosten nertsenbedrijf

Van de zes aangevraagde offertes bij erkende sloopbedrijven in het oosten van Nederland zijn vier offertes ontvangen. De kosten voor sloopwerkzaamheden variëren van 21.500 euro tot 100.000 euro. Bij al deze offertes zijn de volgende zaken *niet* in de offerte meegenomen:

- *verwijderen van heipalen*
Aangezien de meeste bedrijven in het oosten van Nederland gelegen zijn zal de aanwezigheid van heipalen eerder uitzondering dan regel zijn;
- *verwijderen van asbest*
De bouwtekeningen gaan uit van metalen damwandplaten. Het valt niet uit te sluiten dat er nog bestaande bedrijven zijn met asbesthoudende golfplaten. Twee ondernemingen hebben aangegeven dat de kosten voor het verwijderen van asbest respectievelijk 5,75 euro en 6,50 euro per m² bedragen. Uitgaande van 11.500 m² voor een bedrijf met 4000 nertsen bedragen de kosten voor het verwijderen van asbest 65.000 tot 75.000 euro per locatie.
- *uitzeven van de grond, het opbrengen van nieuwe grond en het afvoeren van grond*
- *verwijderen van erfverhardingen.*

Een van de factoren die sterk varieert tussen de offertes is de opbrengst van materialen. In de laagste offerte wordt een bedrag gerekend van 5.000 euro voor de opbrengst van staal (dit is in het eindbedrag gesaldeerd), in de overige offertes is dit bedrag op nihil gesteld.

In Baltussen et al. (2007) is uitgegaan van sloopkosten van 45.000 euro per locatie. In dit rapport is vermeld dat de NFE uitgaat van sloopkosten per locatie van 60.000 euro. Reinhard et al. (2004) vermelden sloopkosten van een agrarisch bedrijf van gemiddeld 45.000 euro. Het gemiddelde van de huidige offertes komen uit op een bedrag van bijna 60.000 euro. Ook als de twee extreme waarden niet meegenomen worden ontstaan sloopkosten voor een bedrag van 60.000 euro per locatie van 4.000 teven. Dit bedrag kan verdubbelen voor de bedrijven met asbesthoudend materiaal. Dit bedrag kan lager worden indien er positieve opbrengsten voor de materialen gerealiseerd worden (dit hangt sterk van de marktsituatie af).

In de geactualiseerde berekeningen is gerekend met een bedrag van 60.000 euro per locatie van 4.000 teven.

2.4 Inkomensschade

De netto-opbrengst voor het gemiddelde nertsenbedrijf bedraagt 283.319 euro per jaar. Indien verondersteld wordt dat de schade berekend wordt over een periode van 10 jaar wordt de inkomensschade 2.833.190 euro per bedrijf. Voor de totale nertsenhouderij (164 bedrijven) is de inkomensschade 465 miljoen euro. Dit geldt voor alle varianten veronderstellende dat de opbrengsten en kosten in de nertsenhouderij niet veranderen.

In Baltussen et al. (2007) is een berekening gemaakt van de inkomensschade waarbij alleen ondernemers jonger dan 65 jaar een compensatie krijgen. In totaal krijgen dan 62 ondernemers dan het volledige bedrag, 64 een deel van de compensatie en 37 bedrijven geen compensatie. Het totale bedrag voor inkomensschade komt dan uit op 170 miljoen euro.

Indien we deze methodiek toepassen op de gegevens van 2008, dan krijgen 53 ondernemers het volledige bedrag, 68 ondernemers een deel van de compensatie en 43 bedrijven geen compensatie. Het totale bedrag voor inkomensschade komt dan uit op 194 miljoen euro. Dit hogere bedrag komt tot stand door meer nertsen (+), hogere prijzen per pels, dus hogere netto-opbrengst per bedrijf per jaar (+) en minder bedrijven die een compensatie krijgen (-). Het vergoeden van de inkomensschade aan een deel van de ondernemers is arbitrair. Zoals uit tabel 2.1 blijkt hebben de meeste bedrijfsopvolgers (79%) aangegeven zeker een bedrijfsopvolger te hebben. In de meeste gevallen is de bedrijfsopvolger al via een maatschap bij het bedrijf betrokken. In de situatie dat het bedrijfshoofd nog niet met pensioen is krijgt de opvolger dus geen (of gedeeltelijke) inkomenscompensatie als bovenstaande redenering wordt

gevolgd terwijl als het oudste bedrijfshoofd wel met pensioen is de gehele inkomenscompensatie wordt ontvangen.

2.5 Pensioenvoorziening nertsenhouders

Voor stakende ondernemers is de waardeontwikkeling van het bedrijf een belangrijk onderdeel van de pensioenvoorziening. Door de nertsenhouderij op een termijn van 10 jaar te verbieden, zal de waarde van de bedrijven verminderen. Deze vermindering is enerzijds het gevolg van het feit dat de materiële activa in waarde zullen verminderen. Anderzijds heeft de vergunning om nertsen te fokken een immateriële waarde: hiermee kan in de toekomst immers een inkomen behaald worden. Om de hoogte van de vermogensschade te berekenen worden 3 scenario's vergeleken: staking na de overgangstermijn, overdracht aan een bedrijfsopvolger binnen de familie en verkoop op de markt.

De berekening van de waarde van het economisch recht (is niet per definitie ook een juridisch recht) van produceren is gebaseerd op het bedrag dat jaarlijks additioneel verdiend wordt boven de vergoeding van de inzet van alle middelen (inclusief eigen arbeid en kapitaal). Dat wil zeggen dat de bedrijfs-winst vermeerderd met de betaalde rente wordt verminderd met een rentevergoeding over de totale waarde van het bedrijf en met de waarde van de inzet van de eigen arbeid. Gezien de hoge winsten die momenteel behaald worden, is dit bedrag aanzienlijk. Dit bedrag wordt vervolgens contant gemaakt.

Bij de berekening zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Bij bedrijfsoverdracht binnen de familie wordt minder dan de marktwaarde van het bedrijf betaald (Flören, 2002). We veronderstellen dat de bedrijfsopvolger 50% van de waarde van het bedrijf betaalt. De waarde van het bedrijf bestaat dan uit de waarde van de activa vermeerderd met de waarde van het recht van produceren. Het is zo dat de uittreder als alternatief de marktwaarde voor het bedrijf zou kunnen hebben gekregen. Echter, een deel hiervan wordt niet voor de pensioenvoorziening gebruikt, maar geschonken aan de bedrijfsopvolger(s). Dit deel zou ook bij de schade voor de oudere ondernemer meegenomen kunnen worden. Hij loopt bij een verbod op de nertsenhouderij immers ook het bedrag dat hij anders geschonken zou hebben mis. Daarom wordt ook gerekend met de opbrengstwaarde via de markt.
- Na de overgangstermijn is de gemiddelde boekwaarde van de materiële activa (exclusief grond) nog 22% van de nieuwwaarde (gegeven het uitgangspunt dat het groot onderhoud in de laatste jaren 50% van de afschrijvingen bedraagt) in het geval van een verbod op de nertsenhouderij. Zonder het verbod wordt een status quo verondersteld (geen verandering in het aantal dieren): de boekwaarde bedraagt 50% van de nieuwwaarde. Doordat er bij een verbod minder geïnvesteerd zal worden, liggen de schulden ook op een lager niveau. We veronderstellen dat het verschil in boekwaarde tussen de 2 varianten terugkomt in de hoogte van de schulden. Zonder verbod zullen de schulden dus op een hoger niveau liggen.

In het geval van een verbod op de nertsenhouderij houden stakende ondernemers gemiddeld 495.000 euro over aan hun bedrijf (exclusief een eventuele vergoeding van de overheid). Zonder verbod is de netto-opbrengstwaarde 3,1 miljoen euro bij een verkoop via de markt en bij een overdracht binnen de familie zal de netto-opbrengstwaarde lager liggen (rond de 1,25 miljoen euro). De gemiddelde pensioenschade voor oudere ondernemers bedraagt 755.000 euro (verschil van 1.25 miljoen euro en 495.000 euro) tot 2,6 miljoen euro (verschil van 3.1 miljoen euro en 495.000 euro) (zie bijlage 3).

Hierbij moeten 2 nuanceringen gemaakt worden:

- Indien de opvolger al ondernemer in het bedrijf is, zal een deel van het bedrijf via de maatschap al in het bezit zijn van de opvolger. De pensioenschade zal dan lager zijn.
- Indien er bij een verbod wordt overgegaan tot uitkering van inkomensschade, zal dat de pensioenschade verlagen voor de gevallen dat de termijn waarover de inkomensschade wordt berekend, langer is dan de termijn waarop de ondernemer staakt. Ook een eventuele uitkering van de

vermogensschade, doordat de activa minder waard zijn geworden, verminderen de pensioenschade.

2.6 Overdracht van bedrijven binnen de familie en op de vrije markt

Uit de enquêtes blijkt dat er maar twee jonge ondernemers (jonger dan 35 jaar) sinds 2003 binnen de familie een bedrijf hebben overgenomen. Dit aantal is te laag om erover te rapporteren. In de enquêtes zijn in totaal 17 meldingen gemaakt van overdrachten binnen de familie sinds 2003. Bij deze overdrachten is gemiddeld 4,4 ha cultuurgrond en 6.500 teven in eigendom overgegaan. Via het Kadaster is het niet gelukt om de waarde van de bedrijven op de vrije markt vast te stellen.

2.7 Nederlandse nertsenhouders in het buitenland

Volgens informatie verkregen van de NFE zijn 24 bedrijven actief in het buitenland. Deze bedrijven zijn actief in Polen, Duitsland, België, Griekenland, Ierland, Finland, China, Amerika, Canada en Argentinië. In 2000 werden op deze bedrijven 430.000 pelzen geproduceerd en in 2008 al 2.200.000 (ter vergelijking in Nederland bij 900.000 teven worden 5 miljoen pelzen geproduceerd in 2008).

Volgens informatie van de NFE wordt de oprichting van nertsbedrijven financieel ondersteund in Griekenland, Litouwen en Letland. Ook worden bedrijven uit Nederland gestimuleerd om een bedrijf in deze landen op te zetten.

3 Conclusies

In dit hoofdstuk is per deelvraag genoemd in de inleiding (paragraaf 1.2) het resultaat vermeld.

1. Update de volgende tabellen, waarbij de jaren 2007 en 2008 (indien beschikbaar) toegevoegd worden op basis van de oorspronkelijke uitgangspunten:
 - a. Tabel 2.1. Kenmerken van de nertsenhouderij in Nederland.
 - b. Tabel 2.2. Arbeidskrachten op bedrijven met nertsen naar leeftijd oudste bedrijfshoofd in 2005.
 - c. Tabel 2.3. Het aantal bedrijven, het aantal nertsen en een schatting van aantal nertsen gehuisvest in welzijnsvriendelijke stallen in de periode 2003-2007.
 - d. Tabel 3.1. Investerings (in miljoen euro) in de nertsenhouderij in de periode 2003-2007 (exclusief vervangingsinvesteringen).

Antwoord: (zie paragraaf 2.1). Het aantal bedrijven is gelijk gebleven, het aantal nertsen is fors toegenomen van 630.000 teven in 2004 tot 840.000 teven in 2008. Hierdoor is ook het aantal personen werkzaam op de primaire bedrijven toegenomen van circa 550 in 2005 tot 630 in 2008.

2. Hoe hoog zijn de investeringen die ondernemers moeten maken om in de periode 2008-2014 te kunnen voldoen aan de PPE-verordening, uitgaande van de omvang van de sector op 17 januari 2008? De berekening vindt plaats op basis van bestaande uitgangspunten.

Antwoord: (zie paragraaf 2.1 en 2.2.). In 2008 zitten ruim de helft van de gehouden nertsen in welzijnsvriendelijke kooien. De benodigde investeringen om in 2014 alle nertsen in welzijnsvriendelijke kooien zijn geschat op 36,5 miljoen euro. Hierbij dient opgemerkt te worden dat er een groot verschil zit tussen het aantal teven in de Meitelling (circa 840.000) en de opgave van de nertsenhouderij in de enquête (ruim 940.000).

3. Bepaal de hoogte van de restwaarde aan het eind van de overgangstermijn, rekening houdend met de verschillende onderdelen en levensduren van de sheds, zoals gedefinieerd in bijlage 1 van het huidige rapport.

Antwoord: (paragraaf 2.3.3). Afhankelijk van de uitgangspunten ligt de restwaarde van de gebouwen, inventaris en werktuigen in 2018 op 31 tot 58 miljoen euro. In 2023 bedraagt de restwaarde 20 tot 39 miljoen euro.

4. Hoeveel draagt de waarde van het nertsenbedrijf bij aan de pensioenvoorziening van de oudere ondernemer die in de overgangstermijn de pensioengerechtigde leeftijd behaalt? Deze vraag wordt in een aantal subvragen uiteen gehaald, zodat een goed beeld kan worden verkregen van de waarde van nertsenbedrijven. Daarbij wordt aandacht besteed aan het verschil van overdrachten tussen generaties en overdrachten via de markt.

Antwoord: (paragraaf 2.5) De totale waarde van een gemiddeld nertsenbedrijf bedraagt circa 3.1 miljoen euro. In het geval van een verbod op de nertsenhouderij houden stakende ondernemers gemiddeld 495.000 euro over aan hun bedrijf (exclusief een eventuele vergoeding van de overheid). De pensioenschade is dus 2.6 miljoen euro. Bij overdracht binnen de familie is de netto-opbrengstwaarde gemiddeld 1,25 miljoen euro, waardoor de pensioenschade 755.000 euro bedraagt.

5. In de marktwaarde van een nertsenbedrijf wordt naast een waarde voor de activa ook een waarde ingerekend voor het economisch recht van het produceren van nertsen. Gezien de hoge winsten die in de sector behaald worden, zal dit recht (een immaterieel actief) een grote marktwaarde vertegenwoordigen. Ondernemers die in de overgangstermijn van 10 jaar pensioneren verliezen een deel van de waarde van het bedrijf die voor de pensioenvoorziening gebruikt zou kunnen worden. Op basis van gegevens uit de landbouwtelling wordt de gemiddelde omvang van de bedrijven van ondernemers tussen de 55 en 64 jaar bepaald. Samen met gegevens over de waarde van de activa en

de winsten die behaald worden per dier wordt een inschatting van de waardedaling van zowel de activa als de immateriële activa gemaakt.

Antwoord: (paragraaf 2.1 en antwoord vraag 4). In 2008 zijn er 13 ondernemers ouder dan 65 jaar en 30 ondernemers in de categorie tussen 55 en 65 jaar. In beide categorieën komen op de bedrijven circa 4000 nertsen voor en beschikken ze over 6 à 7 ha cultuurgrond. Gemiddeld zijn deze bedrijven circa 20 % kleiner qua aantal nertsen dan alle nertsenhouders samen. Qua oppervlakte cultuurgrond zijn ze iets groter (0.5-1.5 ha). In antwoord op vraag 4 is een inschatting gemaakt van de mogelijke effecten voor de pensioenvoorziening.

6. Wat is de gemiddelde waarde van de landbouwgrond in de gebieden waar nertsen worden gehouden en hoeveel grond hebben nertsenhouders gemiddeld in eigendom?

Antwoord: (zie paragraaf 2.3.2). De gemiddelde waarde van cultuurgrond voor gebieden waar de meeste nertsen gehouden worden is geschat op 42.000 euro per ha. De waarde voor de bouwkveld is geschat op 110.000 euro per ha. Bij gemiddeld 6 ha cultuurgrond en ruim 1 ha bouwkveld vertegenwoordigt dit een bedrag van 394.000 euro.

7. Hebben er sinds 2003 verkopen van nertsenbedrijven plaatsgevonden? Van de verkopen wordt door middel van enquêtevragen het volgende geïnventariseerd:

d. Was het een verkoop in verband met bedrijfsoverdracht, of een verkoop aan derde(n)?

e. Wat was de omvang van de aangekochte teven en in hectares?

f. Wat was de transactieprijs die betaald is?

Antwoord: Er hebben verkopen van nertsenbedrijven plaatsgevonden. Geen informatie is beschikbaar over het exacte aantal verkopen noch of deze plaatsgevonden hebben binnen familieverband of door verkoop aan derden.

(paragraaf 2.4): uit de enquêtes blijkt dat er sinds 2003 17 bedrijfsoverdrachten binnen de familie hebben plaatsgevonden waarbij gemiddeld 4,4 ha cultuurgrond en 6.500 teven in eigendom overgegaan zijn. In de enquête is niet gevraagd naar de transactieprijs.

8. Hoeveel jonge ondernemers hebben sinds 2003 een bedrijf overgenomen?

Antwoord: (paragraaf 2.6). In de enquête komen 10 ondernemers voor die jonger zijn dan 35 jaar en oudste bedrijfshoofd zijn.

9. Wat bedragen de kosten bij geleidelijke afbouw van de sector bij overgangstermijnen tussen de 10 en 15 jaar? In de kosten worden opgenomen inkomensschade, vermogensschade (van materiële activa) en kosten van sloopkosten.

Antwoord: (paragraaf 2.3.3, 2.3.4 en 2.4). Zie bijgaande tabel (getallen in miljoenen euro's).

Jaar	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Vermogensschade	58	53	47	42	36	31
Inkomensschade	465	465	465	465	465	465
Sloopkosten	13	13	13	13	13	13
Totaal	536	531	525	520	514	509

10. Hoeveel Nederlandse nertsenhouders zijn sinds 2003 in het buitenland een bedrijf begonnen?

Antwoord: Dit antwoord kan niet gegeven worden.

(paragraaf 2.7) Volgens de NFE zijn er momenteel 24 ondernemers actief in het buitenland waarvan de productie geschat wordt op ruim 2 miljoen pelzen (in 2008 worden in Nederland circa 5 miljoen pelzen geproduceerd).

11. Hoeveel bedragen de sloopkosten van de nertsenbedrijven in 2018? Uitgangspunt bij de berekeningen zijn de sloopkosten per locatie, zoals genoemd in het bovenstaande rapport.

Antwoord: (zie paragraaf 2.3.4). De gemiddelde sloopkosten zijn berekend op 60.000 euro per locatie (een bedrijf kan meer locaties hebben). Indien asbesthoudende materialen in de stallen verwerkt zijn kunnen deze kosten meer dan verdubbelen. Er is geen informatie beschikbaar over de mate waarin asbest voorkomt op nertsenbedrijven.

Literatuur

Baltussen W.H.M., J.H. Wisman, I. Vermeij *Economische verkenning van sanering van de nertsenhoudery in Nederland* september 2007. (zie: www.lei.wur.nl/NL/nieuwsagenda/archief/nieuws/2007/Sanering_nertsenhoudery.htm)

Dienst Landelijk Gebied, *Grondprijzmonitor 2007*, 2008.

Flören, R.H., *Crown princes in the clay, an empirical study on the tackling of succession challenges in Dutch family farms*. Assen, 2002

KWIN 2008-2009 Handboek 6, *Kwantitatieve informatie Veehouderij 2008-2009*. Augustus 2008.

Reinhard A.J., C.A. Balduk, K.H.M. van Bommel, F.H Kistenkas, T.A. Vogelzang en M. Woud, *Perspectief 'Ruimte voor Ruimte'-regeling*. Rapport 4.04.04. LEI, Den Haag, 2004.

Bijlage 1

Uitgezette enquête onder alle nertsenhouders

Actualisatie LEI-apport Nertsenhouderij

Beste nertsenhouders, deze enquête is opgezet n.a.v. de politieke discussie over het voortbestaan van de nertsenhouderij. Met deze enquête proberen we de beschikbare informatie aan te vullen om tot goed onderbouwde antwoorden te komen.

**Met eventuele vragen kunt u terecht bij W.H.M.Baltussen:
willy.baltussen@wur.nl**

1. Aantal teven per 1 januari 2008?
aantal teven

2. Aandeel van de teven gehuisvest in gegalvaniseerde kooien:
In % van de teven

3. Aandeel van de teven gehuisvest in een gesloten stal:
In % van de teven

4. Oppervlakte cultuurgrond in eigendom:
In ha

5. Verrichte investeringen in de periode 2003-2008
Totale investeringen:
In euro's

6. Verrichte investeringen in de periode 2003-2008
Uit welke aandelen bestaan deze investeringen?

Bij uitbreidingsinvesteringen veronderstellen we dat alle welzijnsinvesteringen gepleegd zijn, ze vallen dus onder de uitbreidingsinvesteringen. Onder welzijnsinvesteringen verstaan we ook ver-

vangning van kooien die na vervanging welzijnsvriendelijk zijn.

Aandeel (in %) afronden op 5% nauwkeurig.

Aandeel uitbreidingsinvesteringen

Aandeel vervangingsinvesteringen

Aandeel welzijnsinvesteringen

7. Aandeel van de teven, dat gehouden wordt in welzijnsvriendelijke kooien conform de PPE-verordening?
Aandeel in %

8. Wat is het geboortjaar van de bedrijfshoofden?

Oudste bedrijfshoofd

Overig bedrijfshoofd

Overig bedrijfshoofd

Overig bedrijfshoofd

9. Hoeveel medewerkers (geen bedrijfshoofden) heeft u in 2008 in dienst?
s.v.p. omrekenen naar aantal volledige arbeidskrachten; dat wil zeggen 36 uur per week werkzaam.

Aantal vaste medewerkers

Aantal losse arbeidskrachten

Aantal inhuurkrachten (seizoenswerk)

10. Wat is uw BRS-nummer in 2008?

Dit is het nummer, dat u gebruikt in uw contacten met de Dienst Regelingen van LNV.

11. Heeft u sinds 2003 een bedrijf overgenomen binnen de familie?

Zo ja:

Aantal teven

Aantal ha

12. Heeft u een bedrijfsopvolger?

Alleen voor ondernemers ouder dan 50 jaar.

0 Jazeker

0 Ja, mogelijk

0 Onbekend

0 Nee

13.

Mogelijkheid voor aanvullende opmerkingen:

Bijlage 2

Gehanteerde uitgangspunten en berekening van de schade voor sanering van de nertsenhoudery

Tabel B2.1 Berekening schadeloosstelling van de primaire bedrijven in de situatie van een onmiddellijke en geleidelijke afbouw van de sector¹	
Berekening saneringskosten	
<i>Boekwaarde na 10 jaar (going concern):</i>	
- boekwaarde stal	444.574
- boekwaarde inventaris	220.935
- werktuigen	131.325
- totale vermogensschade	796.834
<i>Huidige boekwaarde direct:</i>	
- boekwaarde stal	569.054
- boekwaarde inventaris	282.797
- werktuigen	131.325
- totale vermogensschade	983.176
<i>Inkomensschade:</i>	
- inkomensderving	
- saldo per teef:	97,43
- af: rentekosten levende have	2,81
- af: gebouwen/inventaris/werktuigen afschrijving	18,65
- af: gebouwen/inventaris en werktuigen onderhoud	8,07
- af: mestafzetkosten	6,00
- af: kosten lidmaatschap NFE	0,27
- bij: pelzen	15,12
- netto-opbrengst per teef	76,75
- algemene kosten (boekhouding, verzekeringen etc)	15.000
- betaalde arbeidskosten derden (=1,7 (tabel 2.2) x 35.600)	63.485
- netto-opbrengst gemiddeld bedrijf	316.786
- af: rente 4,2% over vermogen	33.467
netto-inkomstenderving	283.319
Inkomensschade * factor 10	2.833.190

¹ In de laatste kolom zijn de cijfers vermeld die in 2007 zijn gebruikt, de wijzigingen zijn onder de tabel toegelicht

- <i>Totaal direct verbieden:</i>	
- totale vermogensschade per bedrijf	983.176
- totale inkomensschade per bedrijf	2.833.190
- sloopschade 60.000 x aantal locaties (210 locaties en 164 bedrijven)	76.829
- belastingschade (op grond onteigeningswet)	Pm
- <i>totale schadeloosstelling</i>	3.893.195
- <i>schadeloosstelling landelijk 164 bedrijven (in mln euros)</i>	638,5
- <i>Totaal overgangstermijn 10 jaar:</i>	
- totale vermogensschade per bedrijf (zie paragraaf 2.3.2)	356.000
- totale inkomensschade per bedrijf	2.833.190
- sloopschade 60.000 x aantal locaties (210 locaties en 164 bedrijven)	76.829
- belastingschade (op grond onteigeningswet)	Pm
- <i>totale schadeloosstelling</i>	3.266.019
- <i>schadeloosstelling landelijk 164 bedrijven (in mln euros)</i>	535,6
- <i>Totaal overgangstermijn 15 jaar:</i>	
- totale vermogensschade per bedrijf (zie paragraaf 2.3.2)	190.000
- totale inkomensschade per bedrijf	2.833.190
- sloopschade 60.000 x aantal locaties (210 locaties en 164 bedrijven)	76.829
- belastingschade (op grond onteigeningswet)	Pm
- <i>totale schadeloosstelling</i>	3.100.019
- <i>schadeloosstelling landelijk 164 bedrijven (in mln euros)</i>	508,4
- <i>totaal sterfhuisconstructie</i>	
- <i>totale schadeloosstelling per bedrijf bij sterfhuis</i>	
- <i>schadeloosstelling landelijk (in mln euros)</i>	

Tabel B2.2 Uitgangspunten voor berekening van het saldo en de schadeloosstelling

				Oude waarden
<i>technische uitgangspunten</i>				
Aantal teven per bedrijf	5.150			4.250
<i>aantal bedrijven</i>	164			163
Nieuwbouwwaarde stal (afschrijving 5%; onderhoud 2%)	138	243		
Nieuwbouwwaarde inventaris (afschrijving 12,5%/ 5% ; onderhoud 1.5%)	70	90		
nieuwbouw kadaverkoeling (afschrijving 10%, onderhoud 5%)	1.750			
werktuigen (afschrijving 9% en onderhoud 6,5%)	51			
% staltype (50% shed en 50% gesloten)	67	33		50:50
% type inventaris (10% gegalvaniseerd en 90% roestvrijstaal)	21	79		10:90
Boekwaarde stal is 50% van de nieuwbouwwaarde	0,50			0.70
Boekwaarde inventaris is 50% van de nieuwbouwwaarde	0,50			0.70
Boekwaarde werktuigen is 50% van de nieuwbouwwaarde	0,50			
Saldo per teef	97,43			92.32
rente levende have	2,81			
<i>Afschrijvingen</i>	euro		percentage	
gebouw	8,63		0,050	9,53
inventaris gegalvaniseerd	1,84		0,125	0,88
inventaris roestvrij staal	3,65		0,050	4,05
inventaris kadaverkoeling	0,03		0,100	0,04
werktuigen	4,59		0,090	4,59
totaal afschrijving per teef	18,67			19,08
			percent-	
<i>onderhoud</i>	Euro		age	euro
gebouw	3,45		0,020	3,81
inventaris gegalvaniseerd	0,22		0,015	0,11
inventaris roestvrij staal	1,07		0,015	1,22
inventaris kadaverkoeling	0,02		0,050	0,02
werktuigen	3,32		0,065	3,32
totale onderhoudskosten per teef	8,07			8,47
<i>Overige</i>	Euro			
Mestafzetkosten 0,2 m ³ per teef, prijs 20 euro per m ³	6	0,2	30	20
CAO loon (dierhouderij, incl. vakantietoeslag, exclusief werkgeverlasten)	37344			35.600
Leeftijd bedrijfshoofd 2008				
>55		43		
45-55		68		
<45		53		
Totaal aantal bedrijven		164		
aantal bedrijven met inkomenstoeslag (meerdere ondernemers per bedrijf)		78		

Tabel B2.2 Uitgangspunten voor berekening van het saldo en de schadeloosstelling (vervolg)				
Saldo berekening	euro	hoeveelheid	prijs	Prijs 2007
Opbrengsten pelzen	161,21	5,5	29,31	26,66
Toegerekende kosten				
voer	41,80	220	0,19	0,147
water en elektriciteit	1,2			
gezondheidszorg	2,5			
strooisel	1,5			
pelzen	15,13		2,75	
verzekering	0,7			
Werk door derden, PPE en destructiekosten	3,76			
	66,59			
berekende rente levende have	2,81			
Totale toegerekende kosten	63,78			
Saldo per teef	97,43			

Toelichting op de wijzigingen in de gehanteerde uitgangspunten.

- sloopkosten per locatie (zie paragraaf 2.3.5). Het aantal locaties is verhoogd van 205 naar 210. Uitgaande van 210 locatie met 4000 teven komen we uit op 840.000 dieren hetgeen overeenstemt met de aantallen in de Meitelling 2008.
- Op basis van de uitkomsten van de enquête onder nertsenhouders zijn de verhouding shed/ gesloten stallen (of wel kassen) gewijzigd in 67:33 (was 50:50). Ook de verhouding gegalvaniseerde versus roestvrijstalen kooien is gewijzigd in 21: 79 (was 10:90).
- De boekwaarde ligt zonder verbod op 50% van de nieuwwaarde, aangezien er in die periode geen groei meer mogelijk is. Bij een verbod zal dit percentage dalen, aangezien er minder geïnvesteerd zal worden.
- De mestafzetkosten zijn verhoogd naar 30 euro per m³ (basis KWIN).
- De CAO lonen in de dierhouderij zijn in 2007 en 2008 met respectievelijk 0,3 en 4,9% gestegen (bron CAO dierhouderij, bewerking LEI)
- De opbrengsten van de pelzen zijn berekend aan de hand van de laatste vijf jaar (zie uitgangspunten in Baltussen et.al , 2007). In bijgaande tabel is de ontwikkeling in prijs van pelzen weergegeven.
- De voerprijs is verhoogd van 0.147 euro per kg naar 0.19 euro per kg (bron: KWIN).

Tabel B2.3: Pelzenprijzen (in euro per pels) in diverse jaren en gemiddeld prijzen	
Jaar	in euro per pels
2001-2002	23.5
2002-2003	22.75
2003-2004	25.75
2004-2005	26.8
2005-2006	34.5
2006-2007	28.5
2007-2008	31
gemiddeld over periode 2003/2004-2007/2008	29.31
gemiddeld over periode 2001/2002-2005/2006	26.66
Bron: KWIN	

Bijlage 3

Pensioenschade voor nertsenhouders

Na een overgangperiode van 10 jaar zal een stakende ondernemer nog gemiddeld 495.000 euro voor zijn pensioenvoorziening overhouden. Indien er geen verbod op de nertsenhouderij komt, zal de pensioenvoorziening bij verkoop op de vrije markt 3,1 miljoen euro bedragen. Bij bedrijfsoverdracht binnen de familie gaat het om 1,25 miljoen euro. Door het verbod loopt de pensioenvoorziening tussen de 755.000 en 2,6 miljoen euro terug.

Uitkoop	
Aantal bedrijven met oudere ondernemers	43
Gemiddeld aantal teven	3830

Stopzetten bedrijf na 10 jaar					
Waarde activa (22% nieuwwaarde)					
Boekwaarde stal	144,014				
boekwaarde inventaris	71,569				
werktuigen	42,541				
teven	256,245				
cultuurgrond	273,000	6.5	ha	42,000	waarde
overige grond	110,000	1	ha	110,000	waarde
<i>Totale waarde</i>	<i>897,370</i>				
Schulden (indicatie tbv vaste activa excl. grond)	258,125				
Verkoopwaarde (exclusief stal)	753,356				
Netto-opbrengstwaarde (na aftrek schulden)	495,231				

Going concern					
Waarde activa (50% nieuwwaarde)					
Boekwaarde stal	330,625				
boekwaarde inventaris	164,307				
werktuigen	97,665				
teven	256,245				
cultuurgrond	273,000				
overige grond	110,000				
<i>Totale waarde</i>	<i>1,231,842</i>				
Schulden (indicatie tbv vaste activa excl. grond)	592,597				
Inkomensderving					
Saldo per teef:	97				
af : gebouwen/iinventaris/ werktuigen afschrijving	19				
af : gebouwen/inventaris en werktuigen onderhoud	8				
af: mestafzetkosten	6				
af kosten lidmaatschap NFE	0				
bij: pelzen	15				
netto-opbrengst per teef	80				
<i>Totaal saldo</i>	<i>304,721</i>				
Algemene kosten	15,000				
Betaalde arbeid	74,913	2.0	aantal aje		

Rentekosten (berekend)	51,737	4.2%	rentepercentage	
Netto inkomensderving	163,071			
Beloning arbeid gezinsleden	59,930	1.6	aantal aje	
Basis voor immaterieel recht	103,141			

Verkoopwaarde binnen familie				
Waarde immaterieel recht	2,455,737			
Discount ivm verkoop binnen familie	50%			
Verkoopwaarde binnen familie	1,843,790			
Netto-opbrengstwaarde (na aftrek schulden)	1,251,193			
Verkoopwaarde op vrije markt				
Verkoopwaarde	3,687,579			
Netto-opbrengstwaarde (na aftrek schulden)	3,094,983			